УДК 811.161.2’282.3(477.86/.87):82-32.09"19"С.ПАРФАНОВИЧ
DOI: 10.33402/ukr.2024-40-263-278

Наталія ХІБЕБА
кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри українського прикладного мовознавства
Львівського національного університету ім. І. Франка
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1098-3082
e-mail: khibeba@ukr.net

«АЛЕ І В НАС ЩО СЕЛО, ТО ІНАКШИХ СЛІВ МАЄ КІЛЬКА»: ВІЗУАЛІЗАЦІЯ БОЙКІВСЬКОГО ДІАЛЕКТУ В ХУДОЖНЬОМУ СЛОВІ СОФІЇ ПАРФАНОВИЧ

Зазначено, що твори художньої літератури – цінне джерело для вивчення діалектних особливостей мови, а діалект – для усвідомлення нюансів письменницького ідіостилю. Розглянуто праці мовознавців, присвячені репрезентації територіальних діалектів у художній мові як важливому чиннику текстотворення (специфіка, функційність, стилістична доречність діалектизмів та ін.).

Уперше взаємозв’язок *літературне – діалектне* слово інтерпретовано на матеріалі збірки «Загоріла полонина: бойківські оповідання» С. Парфанович, яка авторське мовомислення акцептує через рідну бойківську говірку, природно вплітаючи її в канву своїх творів.

Проаналізовано фонетичні та граматичні явища, притаманні бойківським говіркам, які засвідчують давність діалекту, його збереження попри тиск літературної мови, експансивне сусідство наддністрянського говору. Виявлено співіснування фонетичних варіантів, збереження архаїчних рис відмінювання і дієвідмінювання, паралельний ужиток діалектних та літературних граматичних форм, непослідовність тих чи тих мовних явищ, явища спонтанні й ті, що мають історичне підґрунтя, тощо.

Констатовано, що проведене дослідження особливо важливе для вивчення бойківських говірок у діахронії, адже дає змогу виявити активізацію чи пасивізацію низки фонетичних, морфологічних, синтаксичних рис, тобто простежити зміни, оновлення діалектного ландшафту.

Зауважено, що вивчення діалектної мови в художній візуалізації має самодостатню наукову цінність, адже не тільки ілюструє індивідуально-авторські особливості інтерпретації стилізації діалектизмів, їхні функції у творі, специфіку говіркових рис на різних мовних рівнях, а й загалом експлікує діалектно-літературний взаємозв’язок.

Ключові слова: говори української мови, бойківський говір, діалектні риси, діалектизм, літературна мова, мова письменника, Софія Парфанович.

Територіальний діалект – джерело збагачення літературної мови, невід’ємна компонента ідіостилю багатьох письменників, а відтак його «наочність» – вдячний об’єкт мовознавчих розвідок: і принагідних, і ґрунтовних монографічних. Вивчення діалектної мови в художній рецепції має самодостатню наукову цінність, адже не тільки ілюструє індивідуально-авторські особливості інтерпретації діалектизмів, їхні

функції у творі, специфіку говіркових рис на різних мовних рівнях, а й загалом експлікує діалектно-літературний взаємозв'язок.

Різноаспектні теоретичні студії цьому питанню присвячували Броніслав Кобилянський (Кобилянський, 1960), Михайло Жовтобрюх (Жовтобрюх, 1973), Іван Матвіяс (Матвіяс, 2008), Василь і Валентина Ґрещук (Ґрещук, Ґрещук, 2010), Андрій Яворський (Яворський, 2015) та ін.

Репрезентацію територіальних діалектів української мови в художньому слові висвітлено неоднаково, скажімо, південно-західним говорам (Ґрещук, Ґрещук, 2010) чи північним (Громик, Яворський, 2022) як важливим чинникам художнього текстотворення присвячено спеціальні монографії; здебільшого сконцентровано увагу на вивчені лексичних діалектизмів у творах як найбільш виразному, «видимому» мовному рівневі. Актуальність пропонованої статті зумовлена потребою окреслити вплив бойківських говірок на мову белетристики, ступінь насиченості бойкізмами, їхнє значення для формування ідіостилю мистця тощо.

Варто зауважити, що серед говорів карпатської групи південно-західного наріччя української мови, як акцентує Іван Матвіяс, найвизначнішу роль у розвитку літературної мови відіграв саме бойківський, адже з Бойківщиною пов'язана творчість Івана Франка, діалектну основу мови якого «становлять бойківський, меншою мірою наддністрянський, покутсько-буковинський і гуцульський говори» (Матвіяс, 2008, с. 12). Діалектизми у творах Каменяра – об'єкт та предмет дослідження численних мовознавчих розвідок, зокрема бойківську діалектну лексику, її стилістичну роль у прозі Івана Франка вивчав Михайло Онишкевич (Онишкевич, 1963, 1964); Іван Матвіяс – бойкізми в повісті «Гутак», в оповіданнях «На роботі», «Моя стріча з Олексою» (Матвіяс, 2016); Василь Ґрещук – морфологічні та лексичні бойківські риси ранніх прозових і поетичних творів (Ґрещук, 2005–2006); Лілія Лемець і Ганна Іваночко – «символічний потенціал діалектних лексем» у поезіях (Лемець, Іваночко, 2022, с. 94). Ольга Самборська пояснила лексичні діалектизми в ранніх оповіданнях Івана Франка «Два приятелі», «Навернений грішник», «На роботі», які, як стверджує дослідниця, «найбільшою мірою базуються на рідній письменникові говірці» (Самборська, 2017, с. 48). Діалектну лексику в художньому дискурсі Івана Франка аналізувала Марія Зубрицька (Зубрицька, 2016), а Іван Ціхоцький мові прози Каменяра присвятив монографію (Ціхоцький, 2006).

Окрім скрупульозного студіювання мовотворчості Івана Франка, бойківські говірки як важливий чинник текстотворення перебувають у проєкції наукових зацікавлень Ольги Самборської, яка зосереджує увагу на фонетичних, лексичних та граматичних маркерах драм Григорія Цеглинського (Самборська, 2016–2017). Словоформи, притаманні бойківському мовному континууму в текстах Євангелія XVI ст., досліджувала Ганна Дидик-Меуш (Дидик-Меуш, 2009), а гуцульсько-бойківсько-лемківські лексичні діалектизми як джерело української літературної мови середини XIX ст. у Галичині на прикладі мовно-літературних альманахів «Лірвак з-над Сяну» та «Перемишлянин» – Мар'яна Барчук (Барчук, 2008).

Попри ґрунтовне студіювання взаємозв'язку територіальний діалект – літературна мова на матеріалі бойківських говірок (функції діалектизмів у художньому творі, стилістична доречність, авторське «подання» тощо), питання залишається на часі, адже творчість низки письменників, які були уродженцями Бойківщини або «споріднилися із цим краєм силою захоплення ним», – Івана Вагилевича, Миколи

Устияновича, Федора Заревича, Ісидора Пасічинського, Андрія Чайковського, Юрія Кміта, Івана Филипчака, Василя Ґренджі-Донського, Софії Парфанович, Івана Колоса, Івана Ірлявського й інших – «цікавий і вельми благодатний культурний пласт для дослідження ментальності і художніх традицій одного з найсамобутніших регіонів України» (Баган, 2005–2006, с. 174).

Ім'я Софії Парфанович (1898–1968) закарбовано серед визначних постатей Бойківщини. З короткої бібліографічної довідки довідуємося, що була уродженкою Розлуча, що на Турківщині, лікаркою за фахом і письменницею за покликанням. Софія Парфанович – авторка книжок «У лісничівці», «Вірний приятель», «Історія одного пса» та збірки новел «Загоріла полонина» (опублікована 1948 р.) (дет. див.: ЕБ, с. 248) (уточню: авторка маркувала жанр творів цієї збірки як «бойківські оповідання» (Парфанович, 1948)).

Мета статті – простежити рецепцію діалектного слова у збірці «Загоріла полонина: бойківські оповідання» С. Парфанович: визначити ступінь насиченості ним авторської художньої мови, прокоментувати репертуар діалектних одиниць за мовними рівнями, зокрема фонетичним і граматичним.

Примітка до назви збірки – *бойківські оповідання* – відразу налаштовує читача на важливість у них саме бойківських говірок. Софія Парфанович – корінна бойкиня, тому очевидно, що художня свідомість письменниці, її мовомислення народжені, сформовані й інспіровані рідною говіркою, яка і допомогає репрезентувати тематику цих творів – калейдоскоп щоднів бойківської родини на тлі воєнних жахіть і трагедій початку XX ст.

«Загоріла полонина» – це не лише колоритний бойківський світ і колоритне мовлення, непересічні характери та гідна подиву шляхетність Людини, а й фіксація діалекту, яка помножується цінністю діалектологічних досліджень у діахронії.

Бойківські оповідання «Загорілої полонини» С. Парфанович – це ілюстрація стилізованого типу бойківської говірки, своєрідне її «олітературнення». Водночас ця збірка – лексикографічна пам'ятка бойківського говору, позаяк авторка не лише вживає діалектизми, а й пояснює найнезрозуміліші з них у кінці збірки (Парфанович, с. 86–87).

Аналізуючи мову творів збірки С. Парфанович, виявляю типові риси бойківських говірок на різних мовних рівнях, зокрема фонетичному та граматичному.

Фонетичні особливості. Попри те, що діалектизми в досліджуваних оповіданнях не подано фонетичною транскрипцією, помітні різні фонетичні явища. Зокрема відзначу, що [а] після м'яких та історично м'яких [ж], [ч], [ш] зберігається, що є найстійкішою фонетичною рисою бойківських говірок (Бандрівський, 1960, с. 94; див. також: Хібеба, 2020, с. 335–336): *лепчиця* (С. 6), *здоровля* (С. 6), *бульбиця* (С. 6), *зачали* (С. 7), *дивітся* (С. 8), *дівчатойка* (С. 9–10), *ходят* (С. 11), *скічня* (С. 13), *біжниця* (С. 21), *шістьдесять* (С. 28), *ружа* (С. 36), *топілля* (С. 38), *чатина* (С. 39, 40, 49), *душа* (С. 39), *челядь, кошар* (С. 54) та ін. Звук [а] засвідчено й у частці зворотних дієслів (у пре- та постпозиції) (див. далі). Перезвук (переголос) виявлено спорадично: *камінні* (С. 7) // *каміння* (С. 7), *їмінні* (С. 54) // *їміння* (С. 35, 37).

Ще одну виразну бойківську фонетичну рису – розрізнення звуків [и] та [ы], лабіалізацію [ыº] – коментує авторка: «Чейже хочете побачити ґаздів з гір. Зійдуть вони з своїх сіл і присілків, з полонини приженуть своїх биків (перше "и" вимовляйте як тверде "о", друге "и" твердо по-бойківськи, глухо й жилаво, щоб люди знали, що

ви ґазда якийсь, а не пан чи люфник з міста!» (С. 21). Про вимову лабіалізованого [ы] як [о] на теренах Бойківщини свідчать такі ілюстрації «Загорілої полонини»: *У нас кажут бити, у Вовчому бути, а попід границі, то майже виходить* ***бóти,*** *хоч не цівком* (С. 8); ***Бом*** *си присяг, то мушу!* (С. 29) та ін. (дет. див.: Хібеба, 2020, с. 337–338).

Зберігається [и] в інфінітиві *бити* (С. 44) (*биті* (С. 7)) та у формах минулого часу: *див* (С. 8, 11, 57, 58), *било* (С. 6, 11, 15), *було́* (С. 54, 58), *били* (С. 8, 42) та ін.: *Я* ***див*** *дома* (С. 57).

В оповіданнях С. Парфанович поширені займенники, числівники та прислівники зі звуком [а], на що свого часу звернув увагу І. Франко: «… форми *даколи, дащо, дахто, дагде* – характерні для гірського, бойківського і лемківського говору» (Франко, 1899, с. 67; дет. див.: Княжинський, 1931, с. 26; Бандрівський, 1960, с. 12): *дащо* (С. 6, 8, 50, 57, 61), *дахто* (С. 7, 9, 71), *дакому* (С. 41), *даякий* (С. 27), *дакілька* (С. 40), *даколи* (С. 42), *дагди* (С. 12, 27): *Йдіт та си найдіт* ***дащо*** (С. 50) (і літературне *дещо: Може вона* ***дещо*** *знає про Дмитра?* (С. 48)); *Ци ти* ***даякий*** *марасник в лісі* ***дагди*** *дорогу не переступив, або ци не наврочила мавка, якіс попри млаку йшов, файби їм було́, та було́ би їм* (С. 27); *Та повідж ми сину хоть* ***дакілька*** *слів – просила Анна, як Дмитро кінчив прихапцем їсти* (С. 40) та ін.

Активні займенники та прислівники, у яких давній [ѣ] перейшов в [и]: *ни́хто* (С. 10, 11, 30), *ниякої* (С. 40), *ни́где* (С. 8), *ни́коли* (С. 30), *никус* (С. 41) та ін.: *До великої, австрійської, войни* ***нихто*** *не знав, що то таке* (С. 11); *Ба, ростетесе, тай ростете та й біди* ***ниякої*** *не знаєте, вітці ваші та й матері коло вас і всі ви разом молодієте щовесни* (С. 40) та ін. (дет. див.: Княжинський, 1931, с. 27).

Особливість бойківських говірок – наявність [и] на місці [ъ], [ь] у давніх звукосполуках: *Альо неська ня война ід хаті принесла, бим пімсту* ***кривáву*** *вчинив!* (С. 32); *Фай би ї було́ та було́ би! –* ***христився,*** *спльовував та й страхався!* (С. 43); *Хвилину простояв, потім* ***перехристив*** *їх та шепотів над їхніми головами молитву* (С. 58); ***Дрив*** *си наскладали попід хати, що тілько вікна з-поміж них видно* (С. 37) (дет. див.: Черняк, 1960, с. 155). Після задньоязикового [к] звук [и] обнижує артикуляцію до [е]: *Десь, певно, горять хати, мучатся люди та й пропадає людська праця –* ***кервавиця*** *та й їміння, що сивими стадами паслося по лісу* (С. 35); *Ой у полі* ***керничейка*** *Муром мурована* (С. 81) тощо.

Інші фонетичні явища в досліджуваних творах С. Парфанович задокументовано спорадично, зокрема:

– відсутність заміни початкового етимологічного [йе] > [о]: *єден* (С. 8), *по єдній* (С. 54), *єдна* (С. 54), *по́єден* (С. 54): *І такой має бити єден край, бо* ***єден*** *нарід на нім жиє* (С. 8); *Тай кошар, альо ци видиш, тільки по* ***єдній*** *тепер* (С. 54);

– збереження історичного [е]: *То я тупну чоботятьом До* ***леду****, до* ***леду****, Та солодша білявина від цукру, від меду* (С. 81), а також відсутність лабіалізації [е] > [о] й після шиплячих звуків: *по вечерах* (С. 5);

– відсутність переходу [о] > [і] у слові *восько* (С. 7, 8, 35, 40, 41, 42, 45, 71): *Гнатові прийшов такий білий папір, що го кликав до* ***воська*** (С. 41); *Таже в тих лісах* ***восько*** *стояло* (С. 45); *война* (С. 7, 10, 11, 30, 32, 40, 43, 45, 71): *Про цісарів та й* ***войни*** *ще й нині нарід співає* (С. 10); *До великої, австрійської,* ***войни*** *нихто не знав, що то таке* (С. 11) та ін.;

– реалізація [ки] як [ке]: *Ого, вже забив за вентерську пшеницю, молока й масла часом цілий рік не видит; бо їміння мало та й* ***ледаке*** (С. 11);

– у слові відіш збережено давнє і: *Та тото* ***відіш*** *не зле било би* (С. 40); *Та десь били князі і царі тому народови, але ту в горах не много,* ***відиш,*** *про них знали, бо ту ліси били великі* (С. 7) (див.: Черняк, 1960, с. 157);

– слабкий нахил до «укання»: перед складом із наступним [і] та [у] артикуляція ненаголошеного [о] переважно збережена: *обідец* (С. 11), *обі* (С. 13), *сопілка* (С. 54), *доріжка* (С. 63), *пополуднувати* (С. 73): *По лісах, чуєш, співали птахи та й свистала* ***сопілка*** (С. 54);

– редукований [ъ] дав закономірний рефлекс [о] у формі *зо,* що є префіксом: *Там і Дмитро* ***зостався*** (с. 48) та ін.

Чимало бойківських діалектних рис засвідчено й у системі консонантизму, до прикладу, м'якість шиплячого звука у слові *жяль* (С. 11, 50), але *чатина* (С. 39, 40, 47), *чир* (С. 50) та ін. (зауважмо, що твердість шиплячих притаманна говіркам центральної Бойківщини та говіркам над Опором (AGB, VII (2), С. 80)).

Поширена м'якість [ц′] у суфіксі -ец′: *хлібець* (С. 11), *спортовець* (С. 18), *отець* (С. 27, 31), *вітець* (С. 46), *конець* (С. 40, 51), *голубець* (С. 81), *швець* (С. 81), *чіпець* (С. 82); у цій позиції зафіксовано й диспалаталізацію: *обідец* (С. 11), *конец* (С. 43, 44, 45), *овец* (С. 54). М'який [ц′] виступає перед флексійним [а]: *бульбиця* (С. 6), *танечниця* (С. 14), *біжниця* (С. 21), *вужівниця* (С. 25), *кінця* (С. 32), *кервавиця* (С. 35), *лепчиця* (С. 36) тощо. Як зазначив Ю. Шевельов, м'якість [ц′] зберегли бойківські й середньозакарпатські говірки, а в надсянських, лемківських, наддністрянських, західноподільських, покутсько-буковинських і гуцульських цей звук ствердів (Шевельов, 2002, с. 789).

М'які [с′], [ц′] у прикметникових суфіксах -с′к-, -ц′к-: *розлуцький* (С. 6), *панцький* (С. 32, 38), *бойківська* (С. 36, 49), *польсько-німецької* (С. 37), *австрійськім* (С. 41), *австрійської* (С. 71), *людську* (С. 45), *бойківське* (С. 49), *гірська* (С. 49), *Теркалівський* (С. 61), *альпійським* (С. 62), *високогірських* (С. 64), *руським* (С. 80), *турчанський* (С. 84), у *Висіцьку* (С. 83) та ін.

Поширення африкати [дж] на місці шиплячого приголосного [ж], що є рефлексом давньої звукосполуки dj, засвідчують лексеми *меджи* (С. 8, 9), *дождж* (С. 21, 35, 43, 61), *дожджити ме* (С. 83), *пробороджжені* (С. 20), *збіджений* (С. 44), *нараджуватись* (С. 29, 34, 41); африкати [дз] – *дзвелені* (С. 23), *задзеленіє* (С. 36), *бриндзі* (С. 54), дієслівні форми *повіджте* (С. 31), *повідж* (С. 40) (1 ос. одн. теп. часу типу *w|уžи, х|оžи* активна на бойківсько-лемківському суміжжі, і що далі на схід, то частіше з'являється звук [ж] (AGB, VII (2), с. 79)). В аналізованих творах поширені форми прикметника *чуджі* (С. 36, 41, 70), *за чуджих* (С. 41), *чуджу* (С. 50), *чуджим* (С. 50), *чуджий* (С. 52), що відображають первісну стадію розвитку [ж].

Посилення функційності африкати [дж] засвідчують лексеми меджи (С. 8, 9), *дождж* (С. 21, 35, 43, 61), *дожджити ме* (С. 83), *пробороджжені* (С. 20), *збіджений* (С. 44), *нараджуватись* (С. 29, 34, 41), *чуджі* (С. 36, 41, 70), *за чуджих* (С. 41), *чуджу* (С. 50), *чуджим* (С. 50), *чуджий* (С. 52), дієслівні форми *повіджте* (С. 31), *повідж* (С. 40) (1 ос. одн. теп. часу типу *w|уžи, х|оžи* активна на бойківсько-лемківському суміжжі, і що далі на схід, то частіше з'являється звук [ж] (AGB, VII (2), с. 79)); африкати [дз] – *дзвелені* (С. 23), *задзеленіє* (С. 36), *бриндзі* (С. 54) тощо.

Звук [р′] зберігає давню м'якість у кінці слів: *бінтарь* (С. 28), *конарь* (С. 46) (але *штукар* (С. 24), *кошар* (С. 54)) та в середині: *порядок* (С. 32), *сіряк* (С. 44, 66, 80, 85) (і *сірак* (С. 21)) та ін. М'якість цього звука відзначає більшість дослідників бойківських

говірок (Княжинський, 1931, с. 30; Rudnicki, 1938, с. 105; AGB, VII (2), с. 77). Диспалаталізацію цього звука перед [а] засвідчено в лексемах *ратуй* (С. 44), *ратунок* (С. 8), *ратуйтеся* (С. 34) // *рятувати* (С. 46), *видрапатися* (С. 70) та ін.

Оповідання С. Парфанович ілюструють збереження звука [н′] у частці *няй*: *няй вчутся* (С. 15), *няй віткають* (С. 34), *няй світит* (С. 38), *няй не йде* (С. 42), *няй буде* (С. 42), *няй не вискочит* (С. 58), *няй привикає* (С. 61), *няй зайдуть* (С. 64): ***Няй*** *матери не робит*. ***Няй*** *робит другій* (С. 50). М'якість [л′] демонструють: кольоніст (С. 29), *прогулька* (С. 69), *заплянована* (С. 69), *балька* (С. 80) та ін.

Твердість кінцевого [т] засвідчено в 3-й ос. одн. і мн. теп. часу дієслів: *стоїт* (С. 37), *ходят* (С. 11), *п'ют* (С. 24), *блеют* (С. 54), *женут* (С. 54), *ховают* (С. 71), *збивают* (С. 81) та ін., що є «ознакою архаїчности бойківського діялекту» (Княжинський, 1931, с. 30).

Типову бойківську рису – перехід [л] у позиції після голосного в кінці складу в [ў] документують і твори «Загорілої полонини»: *співник* 'спільник' (С. 6), *співка* 'спілка' (С. 6), *цівком* (С. 8), *лісоспівня* (С. 21), *тівна* (С. 69), *сопівка* (і *сопілка*): *По лісах, чуєш, співали птахи та й свистала* ***сопілка...*** *А ще надвечір: хіба тілько чути, що співанки тай* ***сопівку*** (С. 54). Цю бойківську рису відзначає низка дослідників (Княжинський, 1931, с. 29).

Явище протези в аналізованих оповіданнях представлено непослідовно: наявність/відсутність протетичного [в]: *вітець* (С. 46), *отець* (С. 27, 31), *они* (С. 31), *вогні* (С. 54), *вугол* (С. 61): *Там право проти вижної школи, стояла Библикова хата, як усі, в* ***вугли,*** *з тесаного дерева* (С. 48); *Маленька бойківська хата з тесаного дерева, в* ***вугли*** (С. 49); *На* ***вуглі*** *зупинилася, розглядаючись* (С. 61), а також протетичного [г]: *гарешт* (С. 50) та ін.

Приголосний [ф] засвідчено в запозиченні *форугва* (С. 30), а перехід [ф] > [х] у слові *нахта* (С. 6): *А я одно чув від діда, а друге від людий, то бим списав, коби Біг дав здоровля, та й коби било́ защо купити папір та й* ***нахту*** (С. 6).

Виразну бойківську фонетичну рису – [н′] > [ĭ] перед [к] у пестливих і здрібнілих суфіксах іменників, прикметників потверджують такі приклади: *бідойка* (С. 32), *Богойку* (С. 15, 35, 39, 41), *Богойко* (С. 22), *волойки* (С. 10), *воротейка* (С. 81), *Ганусейка* (С. 23), *головойко* (С. 28), *ґаздойку* (С. 32), *дівойко* (С. 36), *дівчатойка* (С. 10), *доріжейки* (С. 32), *Магуройка* (С. 25), *калинойко* (С. 61), *керничейка* (С. 81), *ліщинойка* (С. 32), *людойки* (С. 34), *музичейко* (С. 82), *сердейко* (С. 83), *соломойка* (С. 35), *парі(у)бойками* (С. 10, 83), *білейкий* (С. 20, 26, 28, 43, 53, 66), *дрібненейкі* (С. 11), *малейкий* (С. 8, 30, 39, 57, 75), *милейка* (С. 81), *молодейкі* (С. 9, 11), *м'якейких* (С. 32), *половейкі* (С. 11), *сивенейкі* (С. 20), *сивейкі* (С. 83) та ін.

Твори «Загорілої полонини» засвідчують асимілятивні зміни: [дн] > [нн] > [н]: *неська* 'сьогодні' (С. 29, 32, 39, 64), *ниська // дниська* (С. 11) (але *полудне* (С. 8), *задня* (С. 74)); [нш] > [нч]: *єнчий* (С. 6), *єнче* (С. 54); [ск] > [шк]: *шкло* (С. 8), *шкляні* (С. 82), *шкаралуща* (С. 64) (але *скіра* (С. 57)); [дц′] > [ĭц′]: *пятнайцять* (С. 11); ст′ > с′т′: *сьтій* (С. 50) та ін.

Дзвінкість приголосних звуків у кінці слів у бойківських говірках загалом збережена, що й ілюструють аналізовані тексти: *шваб* (С. 9), *міг* (С. 18), *драб* (С. 31), *ляг* (С. 36), *оборіг* (С. 37), *торг* (С. 84) та ін.; інколи – повне оглушення дзвінких приголосних у кінці слова й перед глухими приголосними: *міх картоплі* (С. 6). Одзвінчення глухого приголосного спостережено у словах *зідхати, зідхнувши* (С. 5, 24, 37, 53, 71, 85).

У ступенюванні прикметників виступає форма вищого ступеня, не властива морфології сучасної української мови: *Такой, зіправди, нарід став* ***яснішчий****, то нема що!* (С. 11); *Отже за горами нарід* ***богатіший****, хоч бідаків між нами нигди не бракує* (С. 8); *Просто стремить серед них Кіцбюгелер Горн, праворуч від нього ще* ***визші*** *пасма й гори* (С. 64).

Поширене явище втрати інтервокального [й] у середині та в кінці слів ілюструють твори «Загорілої полонини»: *восько* (С. 7, 8, 35, 40, 41, 42, 45), *стриченик* (С. 72), *спокійни* (С. 81) тощо; скорочення слів: *хора* (С. 50), *вирука* (С. 42), *дресований* (С. 55, 61): *Ой сумує полониа І* ***б'де*** *сумувати* (С. 10); ***Паде*** *на села й гори* (С. 25) та ін. Можливе зникнення не лише деяких звуків, а й цілих складів у кінці слова: *мус* 'мусить' (С. 11, 41), *може* 'можеш' (С. 10, 39, 58, 71, 82), *ту* 'тут' (С. 7, 36, 70, 71), *тра* 'треба' (С. 54) та ін.

Зафіксовано поодинокий випадок аферези (відпадання звука на початку слова) *Іван, ци як, му на* ***м'я*** (С. 8).

Словотвірні діалектизми, які відзначено в бойківських оповіданнях С. Парфанович, відрізняються від літературних форм словотворчими афіксами, скажімо, в іменниках часто вжито суфікс -ан: *бойканя* (С. 5, 41), *клапаня* (С. 63, 64) та ін.: *Настуня, низька, присадкувата, чорнява* ***бойканя*** *не зараз відказує* (С. 5); *На голові бойківська* ***клапаня*** *з рудого баранячого кожуха, а під нею, на глибокопоораному обличчі сиві очі* (С. 63) та ін. (дет. див.: Онишкевич, 1971, с. 444).

У дієслівному словотворі зафіксовано нетипові префікси: *Все ж* ***видістає*** *з полички на маснику синій зшиток, один і другий, і з радісним усміхом показує здобутки зими* (С. 5); *Йому би папир'я та файно* ***із'їсти*** *і див би з нього писар* (С. 6); *І, хоч Роман був виснажений тяжко, цілотижневою працею, ще довго не лягав спати, тільки радився з сусідами, що заходили* ***перевідати,*** *чи повернувся вже з лісу і як там* (С. 28); *Вже добре смеркалось, як люди* ***виповнили*** *читальню (*С. 28*); Тай такой умагалисмеся би нам заплатив за всі три неділі, шо нам запер, та й ще би нам* ***повищив*** (С. 28); *Вийшли перед читальню і нашвидку* ***нараджувались*** (С. 28); *Але бо й я не* ***втерпів,*** *якім ввидів, що кров з ран виступила, а они далі б'ють* (С. 31); *Хто злічив би всіх тих, що їх смерть* ***постигла*** *на дністровому березі кривавого ранку того?* (С. 36); *А їсти давали так, що хлопці* ***позсихали*** *й почорніли та повитягалися, що та деревина, що ніколи сонця не видить* (С. 40); ***Придадуться*** *на нову будову* (С. 46) та ін.

Морфологічні особливості. Відмінності, порівняно з літературною мовою, спостережено у формі роду, зокрема зафіксовано такі граматичні варіанти лексем жіночого роду: *Альо, з жебранини та й з* ***крадежи*** (С. 9); *Під вірною* ***екскортою*** *Стшельця* (С. 29); *Хлопці боронили* ***вступу*** *до читальні* (С. 29); *Та то не тяжко, би повінь прийшла, та й страшнов* ***потопов*** *затопила долини* (С. 43); *Та же то не паде, іно ллє, таже то не дождж, а пропаст і* ***потопа*** *і конец світа!* (С. 43); *Мав і склепок свій, за москалів відобрали на* ***кооперативу*** (С. 63) та ін.

Іменник путь в аналізованих творах виступає у формі чоловічого роду: *Отже тут, де наші вершки, дуже* ***великий і славний путь*** *вів у вегерську землю* (С. 7); *Ще недавно вона шуміла десь на сідлах, під* ***Руським Путем*** *чи на Старостині* (С. 80); *Височіють верхи: Зелемінь,* ***Руський Путь,*** *Листкування, Старостина* (С. 84) (цей іменник у ч. р. активний у боржавських говірках, у говірках північної Міжгірщини, Воловеччини (дет. див.: Сусько, 2014, с. 9)).

Відхилення у формі числа демонструють такі іменники: *А що вже голоду такого як типер то й нихто не чув за* ***голоди*** (С. 10); *Село тулилось до молодого*

Дністра і тривожно наслухувало нових, незнаних ***гаморів*** (С. 32); *Гуляють по вершках вітри та бовваніють* ***мряки*** *й царить темрява* (С. 84); *Колихає їх дужий верховинський вітер, відриває шматки рожевих* ***пухів*** *та жене їх у широкі розтвори блакиті, назустріч золотому сонцеві* (С. 84) та ін.

Часто вживані збірні іменники середнього роду: *звір'я* (С. 6), *папир'я* (С. 6), *камінні* (С. 7), *їміння* (С. 35, 37), *топілля* (С. 38), *колісся* (С. 49), *ясіння* (С. 49, 51): *Єму би* ***папір'я*** *та й файні з'їсти і бив би з нього писар* (С. 6); *Прогризалась в них ярами-закрутами й розливалась шумними* ***топіллями*** *та мілкими бродами* (С. 38); *Віз, що з трудом перекидається по каменистій дорозі, заковтає* ***колісся*** *до каміння* (С. 49); *В ньому шумить і банує* ***ясіння*** *на городі* (С. 51) та ін.

Субстантивна парадигма бойківських оповідань С. Парфанович ілюструє різні діалектні граматичні форми.

У Д. в. одн. іменники ч. р. II відміни назви істот та неістот зберігають давнє закінчення **-ови**: *народови* (С. 7), *челядинови* (С. 10. 15, 71), *Штефанови* (С. 53), *Стрийови* (С. 70), *світови* (С. 44), *лісови* (С. 45), *ротови* (С. 54), *ранкови* (С. 61): *Але, бо не час вам стояти тай ся чудувати, коль вам треба добрий кавалок йти, як то випало Лесьовому* ***Штефанови*** (С. 53); *Аж світ* ***челядинови*** *запре* (С. 71) та ін.

У Р., Д. і М. в. одн. іменників III відміни, як і в більшості говірок південно-західного наріччя, наявне закінчення **-и**: *соли* (С. 6), *пам'яти* (С. 8), *смерти* (С. 18), *масти* (С. 22), *крови* (С. 35, 36, 42, 75), *співчутливости* (С. 50), *ніжности* (С. 50): *Різної* ***масти*** *й відтінків, різного віку, але які підібрані пари!* (С. 22); *Здається, що в них повно* ***співчутливости*** *й* ***ніжности*** (С. 50) та ін.

В О. в. іменників ж. р. та узгоджуваних із ними займенниках і прикметниках – закінчення **-ов**, **-ев**: *войнов* (С. 7), *травов* (С. 10) (і *травицев* (С. 22)), *водов* (С. 24, 36), *колодков* (С. 37), *чатинов* (С. 39), *коров* (С. 39), *потопов* (С. 43), *Розтічков* (С. 54), *Бринівков* (С. 54), *кошаров* (С. 54), *паннов* (С. 71), *дівков* (С. 72), *полонинов* (С. 81), *білявинов* (С. 81) та ін.: *Або як йшли* ***войнов*** *на Венґри, то сюда долинами рік восько йшло* (С. 7); *Мости на тобі попалили, нелюди, а каміння на бродах* ***водов*** *вкривіс, негідний!* (С. 36); *А ліс си стоїт та шумит* ***чатинов*** (С. 39). Виявлено й паралельні літературні форми: *А як йтимем* ***війною*** *на нових панів, то цілий той ліс. Що по тім боці, запалиме* (С. 37); *Він склав старанно папірця, вигладив його* ***долонею*** *і поклав у кишеню лейбика* (С. 41) та ін.

Іменник мати вжито із закінченням **-ев**: *Але го зібрала туга й жяль го зібрав за* ***матерев*** *та й за свойов сторонов, та й втік* (С. 50).

В О. в. іменників ч. р. і с. р. з м'якою основою – закінчення твердої групи **-ом**: *Може, може міст бомбардують* ***над Стрийом*** *у Яворі або й Турці* (С. 31–32), а також в іменнику мішаної групи: *За кождим буком так би ня хто* ***ножом*** *в серце шпигав* (С. 31) тощо.

У М. в. одн. виявлено закінчення **-и** іменників на м'який і шиплячий приголосний основи як рефлекс давнього фонетично зміненого закінчення -и (-і): *в Розлучи* (С. 6, 9), *по стерни* (С. 10), *на лепчици* (С. 11), *в Топільници* (С. 23), *в кінци* (С. 23), *у коршмици* (С. 24): *Але бо не самі ґазди жиють* ***у Розлучи*** (С. 6); *По поточинах пасе та й* ***по стерни*** (С. 10); *А Дмитро десь* ***в поли*** *загибає і Гнат в лісі від бурі пропадає* (С. 44); *Їміння си* ***в стайни*** *стоїт* (С. 37) та ін.

Для Н. в. мн. притаманне закінчення **-ове**, яке в аналізованих текстах вжито у формі Кл. в. в іменниках, що означають осіб і мають семантичний відтінок збірності:

Може правда ваша ***ґаздове!*** (С. 6); *Та й дороги до тих ваших Літовищ,* ***ґаздойкове!*** (С. 20); *Бійтеся Бога,* ***людойки,*** *та бійтеся го,* ***людойкове!*** (С. 43) (а також: *Гей* ***людойки,*** *а то шо робиться?* (С. 34); *Ба, та то файно, але як тото зробити, гей,* ***людойки,*** *радьте та й міркуйте!* (С. 52)) тощо.

У Р. в. мн. типове закінчення **-ий**: *людий* (С. 8), *гроший* (С. 10, 27, 28), *крижий* (С. 26): *По лісах розбійники сіділи, такі, шо* ***людий*** *боронили, а панів рабували і палили* (С. 8); *Но тілько всього, що в Турку нев йдут, хто на колію* ***гроший*** *не має або жалує* (С. 10); *Ні рук си ни чую, ни* ***крижий,*** *а під грудьми би ня хто ножами поров* (С. 26) та ін.

Іменники ч. р. у Р. в. мн. мають властиве літературній мові закінчення **-ів**: *ґаздів* (С. 8), *ястрибів* (С. 39), *татарів* (С. 55): *Може мовити, що в небо си визирают та й не видят ничого більше, хіба тілько сонце та й* ***ястрибів,*** *шо над ними літают та й мают гнізда на тих старих – найстарших* (С. 39) та ін.

У Д. в. мн. збережено архаїчне закінчення **-ім**: *людім* (С. 36, 38): *Та й* ***людім*** *поможеш, як зможеш* (С. 36).

Для словозміни прикметника досліджуваних творів С. Парфанович властивий твердий тип основи (з депалаталізацією попередніх пом'якшених приголосних): *поздовжний* (С. 7), *нижного* (С. 32), *самітна* (С. 80): *Ви, Павле, візьміт тих та зайдіть від* ***нижного*** *кінця* (С. 32); *Десь стримит* ***самітна*** *смерека, чи бук-насінник* (С. 80) тощо.

Помітне змішування прикметників твердої та м'якої груп: *східнє* (С. 21), *природнім* (С. 82), *природнього* (С. 82): *Щось* ***східнє*** *в них, «арабський стиль» спомин орієнтальної структури, густе скупчення* (С. 21); *В обличчях танечників стільки* ***природнього*** *спокою і простоти* (С. 81) та ін.

Відбито типове закінчення **-ім** у М. в. прикметників, а також займенників, порядкових числівників: *у Вовчім* (С. 6), *в цілім* (С. 11), *в нижнім* (С. 23), *по Шевченковім* (С. 30), *в австрійськім* (С. 41), *на Сухім* (С. 54), *з природнім* (С. 82), *у тім біднім* (С. 37), *на самім* (С. 38), *в нашім* (С. 81), *на другім* (С. 38) тощо.

Динаміка послаблення чи посилення ознаки досягається сполученням префікса **по-** і нульового ступеня прикметника чи прислівника: *Як кожен бойко, він був повільний,* ***потяжкий*** *та задумчивий* (С. 70); *Але зараз же* ***повише*** *майже імпозантний будинок линвової залізниці «Ганенкам-Банк» спав у світанковій дрімоті* (С. 62) тощо (дет. див.: Онишкевич, 1971, с. 442–443).

У збірці «Загоріла полонина» активні енклітичні форми особових і зворотного займенників у формі Р., Д. і З. в.: **ми** (С. 7, 30, 32, 37, 38, 50, 60): *Та не жяль* ***ми*** *за бичками, Іно за тобою* (С. 11); **тя** (С. 25, 32, 50): *Та й якої хмари просити би* ***ми тя*** *назад принесли?* (С. 37, 38); **ня** (С. 24, 58, 59): *Аж доки* ***ня*** *знов вкримінал не запхав, що ніби я збірку недозволену велів хлопцям на Зелені Свята зробити* (С. 30); **си, ся** (С. 7, 32, 36, 53, 61): *Ци до сонця* ***си*** *визираш, Ци дожджу ся боїш?* (С. 61), *Коль я* ***ся*** *не журю, то й ви ся не гадайте* (С. 71) й ін. Відзначу також широке функціювання усічених (скорочених) форм особових займенників **го** (С. 8, 10, 17, 24, 29, 30, 35, 41, 48, 50): *Десь* ***го*** *в дорозі вбили, аж там, де не виджу ни гір, ни ліса, тілько само поле* (С. 48); *Певно й у гріб піду а* ***го*** *не ввиджу никус* (С. 49) (виступає і форма **него**: *То понад* ***него*** *Довбуш свіжо обкоровану ялицю клав і казава нев переходити* (С. 9)); **му** (С. 8, 9, 10, 17): *Який парубок перейшов, бив* ***му*** *товариш, а той шо* ***ніт,*** *то або сам завернув, або впав у яр тай там такой зістався, певно мертвий, бо яр дуже глубокий* (С. 9), *Таже*

ся вб'є і буде ***му*** *капут* (С. 17); **ї** (С. 25, 43, 49, 54): *То* ***ї*** *люблю пасти* (С. 22); *Лісом* ***ї*** *знесло, камінням закинуло!* (С. 45) тощо.

Виявлено заперечений займенник *нич* (С. 8, 31, 34, 40, 49, 74): *Півтора року далі, як гноїт і болит і* ***нич*** *ї не порадит* (С. 49); *То* ***нич,*** *поїдеме разом, що буде те буде!* (С. 74) та ін.

Представлено редуплікована форми займенника той у ж. та с. р. одн. і мн.: **тота** (С. 25, 31, 53): *Ой, то* ***тота*** *Магуройка Покрилася мрачком!* (С. 25); *Гей, гнула тя бідойка, як* ***тоту*** *травину в полонині, як ліщинойку в ярі над потоком!* (С. 32); **тото** (С. 7, 15, 41, 43, 44, 45, 52): *Ба, та як* ***тото*** *вчинити?* (С. 52); *Та бо тото досить файна річ* ***тоти*** *нарти* (С. 15); **тоті** (С. 7, 9, 35, 39, 63): *Дуже, чуєте, паскудний нарід* ***тоті*** (С. 63); **тоти** (С. 15, 42): *Та від тої пори били москалі і били поляки і тепер* ***тоти*** *є* (С. 42) та ін.

Серед означальних займенників засвідчено форми **каждий:** *Отже, як мете йти в Смеречку, то вам* ***каждий*** *дітвак вкаже Довбушеву криницю, таку, що серед млаки з-під корча б'є* (С. 8); **кождий** (С. 28, 31): *Сталисме ся умагати, чей* ***кождому*** *на хліб треба* (С. 28) та ін.

У творах С. Парфанович представлено й маркувальні риси бойківського дієслова, зокрема відзначу збереження давньої форми інфінітива на **-чи** у слові *січи: Такой ни знати, чого скорше братися: чи тоту чатину* ***січи*** *чи дрива рубати та ід хаті носити, чи в поле йти?* (С. 49).

Дієслова 1-ї ос. мн. теперішнього часу мають закінчення **-ме**: *Таже йде зима і* ***не маєме*** *чим погодувати коровину* (С. 36); *А ми, ци видиш,* ***мусиме*** *йти, бо би нас всіх так забрали, як потят з гнізда* (С. 38); *А ми за них не* ***маєме*** *воювати* (С. 42) та ін.

Типові стягнені форми дієслів І дієвідміни на [а] перед [й] у 2-й та 3-й ос. одн. теперішнього часу: *З лісів звір* ***втікат*** *та людське іміння на полонині ся пудит* (С. 8); *Дурійка* ***ся*** *голови* ***імат,*** *коли нема що робити* (С. 15); *Юж ми баба протинала ногу, ворожила, але не* ***помагат*** (С. 49); *Альо, таже я вже сама забула, як чир* ***виглядат*** (С. 50); *Ци до сонця си* ***визираш,*** *Ци дожджу ся боїш?* (С. 61) та ін.

Зафіксовано змішування закінчень дієслів І і ІІ дієвідмін у 3-й ос. мн.: *Тепер самі свої і файно* ***вчут*** *дітваків і своє письмо і чуджe* (С. 12); *Таже то всьо чуджі, та щей багато з них малі, зизоокі тай* ***говорут*** *так, що їх не зрозумів би никус* (С. 41); *Вогні* ***горут****, червоно світять* (С. 54) та ін.

Аналізовані тексти ілюструють фонетично й морфологічно змінені залишки перфекта в дієсловах минулого часу (енклітичні форми у пре- і в постпозиціях): *написав****ім*** (С. 5), *чув****ім*** (С. 32), *прийшов****ім*** (С. 53), *спекл****ам*** (С. 57), *раз-****ім*** *втік* (С. 58), *мав'****ім*** (С. 64), *радили****сме*** *ся* (С. 28), *умагали****смися*** (С. 28), *розійшли****сме*** *ся* (С. 28), *ото****сме*** *ся наробили* (С. 37), *чули****сте*** (С. 9), *били****сте*** (С. 10), *мусіли****сте*** (С. 10), *забули****сте*** (С. 30), ***сте*** *виділи* (С. 31): *Альо, ци видите, старий* ***ім*** *та й* ***родився імся*** *і зріс тутка, але кілько раз вилізу на Петриків, стаю, постою си та й так ся чудую, як ви* (С. 70); *Двоє паленят* ***спеклам*** *тобі* (С. 50); *За той час,* ***як-іс пішов****, я не раз ся поночи зриваю з постелі та й слухаю* (С. 51); *Альо, які* ***сме*** *файні всі* (С. 37); *То****сме*** *ся* ***нагупали****, дівойко, нагупали – говорила до дочки Настуні, що разом із нею сікла скибу* (С. 26); *Діти мої дрібненейкі, То****сте*** *ня* ***обсіли*** (С. 11) та ін.

Засвідчено аналітичну форму майбутнього часу, утворену за допомогою дієслова *бути* та дієслова у формі минулого часу: *Вийшов хлібець, вийшла бульба, Що* ***будете їли?*** (С. 11) та ін.

Типові архаїчні аналітичні форми майбутнього часу з пре- чи постпозитивним дієсловом *мати* в особових формах: *меш міркувати* (С. 38), *ме знати* (С. 6), *ме косити* (С. 36), *мем боронитися* (С. 29), *мем палити* (С. 38), *мете йти* (С. 8): *Панцького суду не* ***мем ждати*** (С. 32) та ін.

Умовний спосіб дієслів утворено за допомогою часток **би-м, би-с, би-сте:** ***Бим*** *го* ***мав*** *з-під землі дістати, то дістану* (С. 30); ***Якби-м не бив пішов,*** *били ня ймили, що того пса* (С. 58); *Та й пану дякуй, шо ти витріпав портки, бо якби я тото бив зробив,* ***мусів бис*** *ліпше тямити* (С. 18); *За дві неділі вістку матимете, що ляг, тай не прийде вже д вам, хоть****бисте*** *го кликали кілько* (С. 48) та ін.

Численні приклади бойківських оповідань ілюструють рухомість частки **ся:** *си здогадаю* (С. 5), *ми ся видит* (С. 7), *ся лишили* (С. 7), *ся зачиняли, ся боронили* (С. 7), *ся пудит* (С. 8), *ся пасла* (С. 8), *ся називала* (С. 8), *ся тішив* (С. 9), *ся радував* (С. 9), *ся ставити* (С. 9), *ся губит* (С. 10), *ся родила* (С. 11), *ся вчите* (С. 12), *ся вб'є* (С. 17) тощо.

Засвідчено діалектну числівникову форму: *Було* ***з сорок*** *хлопа* (С. 28).

У збірці «Загоріла полонина» С. Парфанович часто вживані прислівники способу дії із суфіксом **-ки**: *почіпки* (С. 58), *полегойки* (С. 71, 80), прислівники часу та місця із суфіксом **-ка**: *днииська* (С. 11), *неська* (С. 29, 39), *тутка* (С. 70). Серед прислівників іменникового походження – лексикалізовані форми деяких відмінків, зокрема М.: *домів* (С. 25, 38, 48, 82), *долі* (С. 6, 44, 51), *горі* (С. 81, 83): *Косар ночує при ватрі під лісом, бо далеко* ***домів*** *вертатися* (С. 82); *Повзе поволі, низько і стелиться* ***долі*** *селом, що дрімає в осінніх туманах* (С. 51); *Мило ми ся подивити* ***Горі*** *полонинов* (С. 81) та ін.

Типовим є прийменник **меджи** 'між': *Там, де Пикуй і Старостина, право* ***меджи*** *ними* (С. 8); *Є й коваль* ***меджи*** *ними* (С. 9) тощо.

Заперечна частка **ні** має форму **ніт:** *Ба, та чому* ***ніт?*** *Альо вони годні, а ми* ***ніт?*** (С. 17). Частовживана частка **альо** 'ось' (С. 9, 17, 32, 37, 49, 48, 50, 70, 86): *З чого жиют?* ***Альо****, з жебранини та крадежи* (С. 9); ***Альо*** *ци видиш: челядь си жиє в хатах файно та й чисто* (С. 37); вигук **ба** (С. 10, 15, 39, 40, 52, 53, 54): ***Ба,*** *кобис Дністре, Дністрику мальований, не був ляг на дорозі вітцю!* (С. 36); ***Ба,*** *та ня не кортит дути, аль треба ї в село з собов взяти* (С. 54); ***Ба,*** *не лиш він, інші ґазди й ґаздівські сини виходили в ліс* (С. 47) та ін.

Синтаксичні особливості. У збірці «Загоріла полонина» С. Парфанович виразні діалектні особливості мають сполучники, які приєднують різні типи речень.

Притаманні складносурядним речення протиставні сполучники **но** 'але', друга частина яких виражає обмеження щодо змісту попереднього речення: *Зима довга, що правда,* ***но*** *тілько що нахти нема защо купити* (С. 5); *А челядин щораз нище ід земли ся хилит.* ***Но*** *тілько душа му ся тверда робит, якби коров поростала* (С. 39); **іно** 'тільки': *Таже нема, ни звіра, ни злодіїв, а вівці не по лісу пасут* ***іно*** *по толоці, буде з них пса та й хлопчийків* (С. 54) та ін.

Частотний сполучник *ци* 'чи' (С. 5, 8, 10, 30, 31, 32, 35, 36, 39, 41, 50, 54, 58, 61, 70): ***Ци*** *до сонця си визираш,* ***Ци*** *дожджу ся боїш?* (С. 61); *Отже на наш Петриків* ***ци*** *з Розлуча,* ***ци*** *з Турки то добре треба засапатися пок вилізти* (С. 70); *Та йди Настуню до вуйчини в Жукотин тай ся довідай* ***ци*** *не взялаби нашу Бочулю до себе* (С. 36); *Здурів,* ***ци*** *мара го напала?* (С. 17) тощо.

Сполучник ***би*** в бойківських говірках у поспозиції приєднує до головного підрядне з'ясувальне речення: *Та то не тяжко,* ***би*** *повінь прийшла, та й страшнов потопов затопила долини* (С. 43); *Не чував,* ***би*** *ліси скорчувало* (С. 44) та ін.

Сполучник ***коби*** (С. 6, 11, 14, 29, 36, 57, 73), а також його варіанти ***кобис*** (С. 36), ***кобисте*** (С. 73), у яких виступають залишки колишніх форм аориста, приєднують до головної частини різні типи підрядних речень: ***Коби*** *бульба ся родила, а капуста вила, Див би смачний обідец І вечеря мила* (С. 11); *Ой,* ***коби*** *вже дащо змінилося,* ***коби*** *Біг даяк відвернув, – журилася жінка* (С. 57) тощо.

Сполучник ***хоть*** є архаїчним і приєднує підрядні допустові речення (С. 34, 48, 58, 70, 61): *Вони всіх застрілять,* ***хотьби*** *жінок і дітей* (С. 34); *За дві неділі вістку матимете, що ляг, тай не прийде вже д вам,* ***хотьбисте*** *го кликали кілько* (С. 48) та ін.

Засвідчено сполучники **жеби** ‘щоб’: *Бодай пани не діждали, Би они не били,* ***Жеби*** *они помежи нас З торбами ходили* (С. 8); **коль** ‘якщо’ (С. 10, 15, 35, 50, 53, 64, 71): *Відиш миліші ти били чуджі заволоки, як ми, ґазди на твоїх берегах* ***коль*** *іс їх послухав а нам їс дорогу перегородив* (С. 36); *Сідит,* ***коль*** *жиє* (С. 50) тощо.

В аналізованих оповіданнях «Загорілої полонини» варто відзначити вживання конструкцій Д. в. із прийменником *ід* замість Р. в.: *ід кошарі* (С. 22), *ід хаті* (С. 32, 49, 50, 58), *ід берегові* (С. 34), *ід тобі* (С. 38), *ід старим* (С. 39), *ід земли* (С. 39), *ід кошарі* (С. 59), *ід ранкови* (С. 61) та ін.: *Молоді кинулись* ***ід дністровому берегові*** (С. 34); *Чей іде* ***ід ранкови*** (С. 61) тощо.

Діалектно марковані конструкції З. в із прийменником *за* відповідно до літературного *про*: *Жона-діти ци ти стали не милі, щось тілький час* ***за них*** *забував?* (С. 32); *А що вже голоду такого як типер то й нихто не чув* ***за голоди*** (С. 10) та ін.

Відзначу конструкції З. в. замість О. в.: *Її Андрій переніс з села у поле* ***над потічок, над*** *тоту* ***Жолобину*** (С. 6); *То* ***понад него*** *Довбуш свіжо обкоровану ялицю клав і казава нев переходити* (С. 9) тощо.

Задокументовано архаїчну форму З. в., що є омонімною з Н. в.: … ***попід границі*** *кажут* (С. 8); *Внизу під собою ще бачить у тумані коняку, що не хоче йти і б’є задніми ногами, і чоловіка в* ***клапані*** *і чує* (С. 64) та ін.

Зафіксовано дієслівне керування із прийменником *о*: *Жилаві бойківські руки* ***заперлись*** *цапинами* ***о*** *круглі боки мертвого гірського велетня* (С. 79) та ін.

Отож твори художньої літератури – цінне джерело для вивчення діалектних особливостей мови, а діалект – для усвідомлення нюансів письменницького ідіостилю. У збірці оповідань «Загоріла полонина» С. Парфанович авторське мовомислення акцептує через рідну бойківську говірку, і саме говіркова форма викладу створює флер невимушеності та природності викладу. Позаяк канва аналізованих бойківських оповідань – суцільний діалектний масив, то ці твори слугують надійним джерелом вивчення мовних особливостей говірок на різних мовних рівнях.

Проведений аналіз свідчить, що виразні фонетичні, морфологічні, синтаксичні риси мови оповідань С. Парфанович збережені в сучасних бойківських говірках, попри агресивний вплив літературної мови та наддністрянського говору, потверджуючи їх самобутність, компактність і давність.

Дослідження особливо важливе для вивчення бойківських говірок у діахронії – дає змогу виявити збереженість чи пасивізацію низки фонетичних і граматичних рис, простежити осучаснення діалектного ландшафту.

Перспективу подальших студій убачаю в моделюванні лексичних особливостей бойківських оповідань С. Парфанович як джерела інформації про місцеві реалії, світосприйняття, світорозуміння мовців.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Баган, О. (2005–2006). Література бойківського регіоналізму: теорія питання. *Етнос і культура, 2–3,* 170–176.

Бандрівський, Д. (1960). *Говірки Підбузького району Львівської області.* Київ.

Барчук, М. (2008). Гуцульсько-бойківсько-лемківські лексичні паралелі в українській літературній мові Галичини середини XIX століття (на матеріалі альманахів «Лірвак з-над Сяну» та «Перемишлянин»). *Вісник Прикарпатського університету. Філологія, 19–20,* 134–138.

Громик, Ю., Яворський, А. (2022). *Поліські діалекти в сучасній художній літературі.* Луцьк.

Ґрещук, В. (2005–2006). Бойківський діалект у ранній творчості Івана Франка. *Етнос і культура, 2–3,* 20–23.

Ґрещук, В., Ґрещук, В. (2010). *Південно-західні діалекти в українській художній мові.* Івано-Франківськ.

Дидик-Меуш, Г. (2009). Бойківські риси в мовній тканині неканонічного євангельського тексту XVI століття. *Діалектологічні студії. 8. Говори південно-західного наріччя,* 7–13.

ЕБ: Дяків, Р. (гол. ред.). (2014). *Енциклопедія Бойківщини: люди, мова.* Київ.

Жовтобрюх, М. (1973). Проблеми взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів. *Мовознавство, 1,* 3–15.

Зубрицька, М. (2016). Лексико-семантичні особливості бойківських говірок у художньому дискурсі Івана Франка. *Проблеми гуманітарних наук. Серія: Філологія, 38,* 101–107.

Княжинський, А. (1931). Межі Бойківщини. *Літопис Бойківщини, 1/1,* 24–37.

Кобилянський, Б. (1960). *Діалект і літературна мова: (східнокарпат. і покут. діалекти, їх походження і відношення до укр. літ. мови).* Київ.

Лемець, Л., Іваночко, Г. (2022). «Міць духа і огень любови»: діалектні символеми в поетичному континуумі Івана Франка. *Актуальні питання гуманітарних наук, 47/2,* 93–100.

Матвіяс, І. (2008). Відображення особливостей говорів у мові української художньої літератури. *Мовознавство, 6,* 3–12.

Матвіяс, І. (2016). Відображення бойківського говору в художній прозі Івана Франка. *Культура слова, 85,* 202–207.

Онишкевич, М. (1963). Полонізми і діалектизми (бойкізми) та їх коментування в творах Івана Франка. *Питання слов'янського мовознавства, 9,* 36–51.

Онишкевич, М. (1964). Діалектизми (полонізми і бойкізми) та їх коментування в двадцятитомнику творів І. Франка. В *Іван Франко. Статті і матеріали, 11,* 182–194.

Онишкевич, М. (1971). Бойківсько-південнослов'янські мовні паралелі. *Праці XII Республіканської діалектологічної наради,* 440–445.

Парфанович, С. (1948). *Загоріла полонина: бойківські оповідання.* Авґсбурґ.

Самборська, О. (2016–2017). Бойківський говір у художній мові Григорія Цеглинського. *Українознавчі студії, 17–18,* 183–191.

Самборська, О. (2017). Бойківські лексичні діалектизми в ранніх прозових творах І. Франка. *Science and Education a New Dimension. Philology, 5(37),* 47–50.

Сусько, М. (2014). *Питання сучасної української літературної та живорозмовної мови.* Ужгород.

Франко, І. (1899). Апокрифи і легенди з українських рукописів. *Пам'ятки українсько-руської мови і літератури, 2.*

Хібеба, Н. (2020). Сучасні діалектні тексти з Турківщини як джерело дослідження фонетичних особливостей бойківських говірок. *Діалектологічні студії. 13. Збірник пам'яті Наталі Хобзей,* 334–359.

Ціхоцький, І. (2006). *Мова прози Івана Франка (стилістичні новації).* Львів.

Черняк, В. (1960). Характеристика голосних фонем бойківського говору. *Питання українського мовознавства, 4,* 150–167.

Шевельов, Ю. (2002). *Історична фонологія української мови.* Харків.

Яворський, А. (2015). Теоретичні засади вивчення діалектизмів у мові художньої літератури. *Лінгвостилістичні студії, 2,* 230–236.

AGB: *Atlas gwar bojkowskich* (1980–1991): w 7 t. Wrocław; Warszawa; Kraków.

Rudnicki, J. (1938). Kilka izofon ze wschodnich obszaiów Bojkowszczyzny. *Lud Słowiański, 4,* 102–110.

REFERENCES

Bahan, O. (2005–2006). Literatura boikivskoho rehionalizmu: teoriia pytannia. *Etnos i kultura, 2–3,* 170–176 (in Ukrainian).

Bandrivskyi, D. (1960). *Hovirky Pidbuzkoho raionu Lvivskoi oblasti.* Kyiv (in Ukrainian).

Barchuk, M. (2008). Hutsulsko-boikivsko-lemkivski leksychni paraleli v ukrainskii literaturnii movi Halychyny seredyny XIX stolittia (na materiali almanakhiv «Lirvak z-nad Sianu» ta «Peremyshlianyn»). *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Filolohiia, 19–20,* 134–138 (in Ukrainian).

Hromyk, Yu., & Yavorskyi, A. (2022). *Poliski dialekty v suchasnii khudozhnii literaturi.* Lutsk (in Ukrainian).

Greshchuk, V. (2005–2006). Boikivskyi dialekt u rannii tvorchosti Ivana Franka. *Etnos i kultura, 2–3,* 20–23 (in Ukrainian).

Greshchuk, V., & Greshchuk, V. (2010). P*ivdenno-zakhidni dialekty v ukrainskii khudozhnii movi.* Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).

Dydyk-Meush, H. (2009). Boikivski rysy v movnii tkanyni nekanonichnoho yevanhelskoho tekstu XVI stolittia. *Dialektolohichni studii. 8. Hovory pivdenno-zakhidnoho narichchia,* 7–13 (in Ukrainian).

Diakiv, R. (Ed.) (2014). *Entsyklopediia Boikivshchyny: liudy, mova.* Kyiv (in Ukrainian).

Zhovtobriukh, M. (1973). Problemy vzaiemodii ukrainskoi literaturnoi movy i terytorialnykh dialektiv. *Movoznavstvo, 1,* 3–15 (in Ukrainian).

Zubrytska, M. (2016). Leksyko-semantychni osoblyvosti boikivskykh hovirok u khudozhnomu dyskursi Ivana Franka. *Problemy humanitarnykh nauk. Seriia: Filolohiia, 38,* 101–107 (in Ukrainian).

Kniazhynskyi, A. (1931). Mezhi Boikivshchyny. *Litopys Boikivshchyny, 1/1, 2*4–37 (in Ukrainian).

Kobylianskyi, B. (1960). *Dialekt i literaturna mova: (skhidnokarpat. i pokut. dialekty, yikh pokhodzhennia i vidnoshennia do ukr. lit. movy).* Kyiv (in Ukrainian).

Lemets, L., & Ivanochko, H. (2022). «Mits dukha i ohen liubovy»: dialektni symvolemy v poetychnomu kontynuumi Ivana Franka. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk, 47/2,* 93–100 (in Ukrainian).

Matviias, I. (2008). Vidobrazhennia osoblyvostei hovoriv u movi ukrainskoi khudozhnoi literatury. *Movoznavstvo, 6,* 3–12 (in Ukrainian).

Matviias, I. (2016). Vidobrazhennia boikivskoho hovoru v khudozhnii prozi Ivana Franka. *Kultura slova, 85,* 202–207 (in Ukrainian).

Onyshkevych, M. (1963). Polonizmy i dialektyzmy (boikizmy) ta yikh komentuvannia v tvorakh Ivana Franka. *Pytannia slovianskoho movoznavstva, 9,* 36–51 (in Ukrainian).

Onyshkevych, M. (1964). Dialektyzmy (polonizmy i boikizmy) ta yikh komentuvannia v dvadtsiatytomnyku tvoriv I. Franka. In *Ivan Franko. Statti i materialy, 11,* 182–194 (in Ukrainian).

Onyshkevych, M. (1971). Boikivsko-pivdennoslov'ianski movni paraleli. *Pratsi XII Respublikanskoi dialektolohichnoi narady,* 440–445 (in Ukrainian).

Parfanovych, S. (1948). *Zahorila polonyna: boikivski opovidannia.* Avgsburg (in Ukrainian).

Samborska, O. (2016–2017). Boikivskyi hovir u khudozhnii movi Hryhoriia Tsehlynskoho. *Ukrainoznavchi studii, 17–18,* 183–191 (in Ukrainian).

Samborska, O. (2017). Boikivski leksychni dialektyzmy v rannikh prozovykh tvorakh I. Franka. *Science and Education a New Dimension. Philology, 5(37),* 47–50 (in Ukrainian).

Susko, M. (2014). *Pytannia suchasnoi ukrainskoi literaturnoi ta zhyvorozmovnoi movy.* Uzhhorod (in Ukrainian).

Franko, I. (1899). Apokryfy i lehendy z ukrainskykh rukopysiv. *Pamiatky ukrainsko-ruskoi movy i literatury, 2* (in Ukrainian).

Khibeba, N. (2020). Suchasni dialektni teksty z Turkivshchyny yak dzherelo doslidzhennia fonetychnykh osoblyvostei boikivskykh hovirok. *Dialektolohichni studii. 13. Pam'iati Natali Khobzei,* 334–359 (in Ukrainian).

Tsikhotskyi, I. (2006). *Mova prozy Ivana Franka (stylistychni novatsii).* Lviv.

Cherniak, V. (1960). Kharakterystyka holosnykh fonem boikivskoho hovoru. *Pytannia ukrainskoho movoznavstva, 4,* 150–167 (in Ukrainian).

Shevelov, Yu. (2002). *Istorychna fonolohiia ukrainskoi movy.* Kharkiv (in Ukrainian).

Yavorskyi, A. (2015). Teoretychni zasady vyvchennia dialektyzmiv u movi khudozhnoi literatury. *Linhvostylistychni studii, 2,* 230–236 (in Ukrainian).

Atlas gwar bojkowskich (1980–1991): w 7 t. Wrocław; Warszawa; Kraków (in Polish).

Rudnicki, J. (1938). Kilka izofon ze wschodnich obszaiów Bojkowszczyzny. *Lud Słowiański, 4,* 102–110 (in Polish).

Natalija KHIBEBA
PhD (Philology), Associate Professor
Associate Professor of Department of the Ukrainian Applied Linguistics
I. Franko National University of Lviv
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1098-3082
e-mail: khibeba@ukr.net

«BUT EVEN IN OUR VILLAGE, THERE ARE SEVERAL OTHER WORDS»: VISUALISATION OF THE BOYKO DIALECT IN THE ARTISTIC WORD BY SOFIA PARFANOVYCH

This study examines works of fiction as a key resource for analysing dialectal features of language and explores how dialects reveal the nuances of a writer's unique idiom. It highlights linguistic research on the use of territorial dialects in literature, focusing on their role in shaping narratives through specificity, functionality, and stylistic appropriateness of dialectal elements.

For the first time, the relationship between the literary and dialectal word is interpreted on the material of the collection «The Burning Polonyna: Boyko Stories» by S. Parfanovych, who accepts the author's linguistic thinking through her native Boyko dialect, naturally weaving it into the canvas of her works.

The article analyses phonetic and grammatical phenomena characteristic of Boyko dialects, which testify to the antiquity of the dialect, its preservation despite the pressure of the literary language, and the expansive neighbourhood of the Naddnistrian dialect. The article reveals the coexistence of phonetic variants, the preservation of archaic features of conjugation and conjugation, the parallel use of dialectal and literary grammatical forms, the inconsistency of certain linguistic phenomena, spontaneous phenomena and those with historical background, etc.

This study is especially important for the study of Boyko dialects in diachrony, as it allows us to identify the activation or passivation of a number of phonetic, morphological, and syntactic features to trace changes and updates in the dialect landscape.

The article concludes that the study of dialectal language in artistic visualisation has a self-sufficient scientific value, since it not only illustrates the individual author's interpretation of the stylisation of dialectics, their function in the work, the specifics of dialectal features at different language levels, but also generally explicates the dialectal-literary relationship.

Key words: dialects of the Ukrainian language, Boyko dialect, dialectal features, dialectism, literary language, writer's language, S. Parfanovych.